

Francisco Javier (Xavéri Ferenc) atya jezsuita hittérítő leveleiből

1538 novemberében a baszk származású Iñigo López de Loyola (Loyolai Ignác⁵⁷) öt társával együtt ott térdelt Krisztus földi helytartója, III. Pál előtt, és azt kérték tőle, hogy szent fogadalommal kötelezhessék el magukat a pápa iránti feltétel nélküli engedelmességre. Loyolai Ignác, a korábbi zsoldos katona a „Jézus Csapata” nevet adta az új rendnek, amelyet azonban hamar felcserélt a „Jézus Társasága” névvel.

1540. szeptember 27-én III. Pál *Regimini militantis Ecclesiae* kezdetű brevével megerősítette a Jézus Társasága szerzetesrendet és a társaságból két személyt Írországba, másik kettőt pedig Portugál Kelet-Indiába irányított. Az Indiába induló testvérek egyike azonban súlyosan megbetegedett, ezért a Társaság főnöke helyette Francisco Javier atyát jelölte az Indiába induló misszióba.⁵⁸

Francisco Jessu y Javier (Xavéri Ferenc) 1506. április 7-én született egy navarrai baszk családban. Elméjének pallérozottsága hamar megmutatkozott és a tudományos címekre vágyó Ferenc 1525-ben a párizsi Sorbonne hallgatójává vált, ahol filozófiai *bakkalaureátust*⁵⁹ szerzett. Újonnan kapott titulusa azonban nem elégítette ki az ambiciózus fiatalembert, így hat év teológiai tanulmány következett. Párizsi tartózkodása alatt Ferenc Sainte Barbe-i kollégiumi szobáján két társával osztozott: a szintén baszk származású Loyolai Ignáccal és Pierre Favréval (Faber Péter⁶⁰).

---

⁵⁷ XV. Gergely pápa 1622-ben szentté avatta.

⁵⁸ Diós István (szerk.): *Szentek élete*. Szent István Társulat, Budapest, 2001. 939.

⁵⁹ A párizsi egyetemen a *licenciátus* (tanító) előtti fokozat, amelyet nyilvános disputával (vitával) lehetett elnyerni.

⁶⁰ IX. Pius pápa 1872-ben boldoggá avatta.

A két fiatal hamar hatása alá kerül az idősebb Ignác szellemiségének és 1533-ban a megtérést választják.⁶¹ Ferenc elvégzi a Lelkigyakorlatokat⁶² amelynek hatására gondolkodása és élete örökre megváltozik.⁶³ 1534. augusztus 15-én Ignáccal és öt másik társával fogadalmat tesz a montmartre-i kápolnában, hogy a Szentföldre zarándokolva szegénységben fogják hirdetni Krisztust. 1537-ben Velencében pappá szentelik. Mivel a szentföldi zarándoklatra nem került sor, a fogadalom záradékaként 1538-ban Ignác és társai Szent Péter utódjához, a pápához veszik útjukat, ahol megtörténik szent esküjük az egyház fejének.

Két esztendővel később Loyolai Ignác – a súlyosan beteg Nicolas Bobadilla helyett – Xavéri Ferencet jelölte a III. Páltól kapott nunciusi megbízásra. Xavéri 1541. április 7-én kelt útra. Megbízatása kiterjedt az egész portugál gyarmatbirodalomra.⁶⁴ 1542. május 6-án érkezett Goába, s mint később kiderült, soha többé nem látta viszont Európát.

Egy évtizedes misszionáriusi munkájában „szó és tett összefonódik, az embereket konkrét életkörülményeikben, nyomorúságaikban, szenvedéseikben, örömeikben és vágyaikban akarja elérni”.⁶⁵ Hittérítői tevékenységét három nagy szakaszra lehet osztani. 1542 és 1544 között Ferenc a Komorin-fok környékén hirdeti Krisztus tanításait. Az 1545-től 1547-ig terjedő időszakban Malajzia vidéke és a „Fűszer-szigetek”⁶⁶ adnak teret evangelizációjának. Végül

---

⁶¹ Nem bizonyított, hogy Ferenc választását Loyolai Ignác váltotta volna ki, de a társaság hagyományai szerint Ignác gyakran emlékeztette a becsvágyó fiatalembert egy evangéliumi figyelmeztetésre: „Mit használ az embernek, ha az egész világot is megnyeri, de lelke kárt szenved?” (Mt 16,26) *Jezsuiták Szent Ignác nyomdokain*. Szent István Társulat, Budapest 2006. 97. (A továbbiakban: *Jezsuiták*)

⁶² *Lelkigyakorlatok* címmel foglalta össze Loyolai Ignác imádsággal és lelki étellel kapcsolatos tapasztalatait, amely útmutatás azután a jezsuita lelkiség alapjává vált.

⁶³ *Jezsuiták*, 97.

⁶⁴ Nem tudjuk biztosan, milyen hatást váltott ki a portugálokból a spanyol-baszk misszionárius érkezése, aki ráadásul pápai megerősítéssel bírt. Mindenesetre Xavéri Ferencet tekinthetjük az első spanyolnak, aki tisztségével „behatolt” a portugálok ázsiai felségterületére, annak ellenére, hogy Xavérit sohasem származása, kizárólag „szent” missziója motiválta. Sokatmondó azonban az a tény, hogy a Xavéri Ferencet követő közel száz évben – amely időszakban a portugálok és a spanyolok „megütköznek” a Távol-Kelet legkeletibb államáért, Japánért – a Jézus Társaság szigetországi vezetői többnyire portugál származásúak voltak. A portugálok tisztaban voltak a ténnyel, hogy katonai erőben nem vehetik fel a versenyt a spanyolokkal, így kettejük csatáját ott próbálták megnyerni, ahol csak lehetett: a világi és az egyházi diplomáciában.

⁶⁵ *Jezsuiták*, 98.

⁶⁶ Malakka-szigetek

1549-ben missziójának utolsó állomásához érkezik: elhatározza, hogy megtéríti Japánt.

A 16. század közepére a majd nyolcvan esztendővel korábban dúlt Ónin-háború (1467–1477) teljesen szétzúzta Japán politikai egységét. A szigetország több száz, gyakorlatilag önálló, daimjók irányította államalakulatra szakadt szét. Ebben a polgárháborús helyzetben kezdték meg korai tevékenységüket Japánban a portugálok és közel negyven esztendővel honfitársai érkezése előtt, ebben a labilis politikai helyzetben fogott hozzá missziója beteljesítéséhez Xavéri Ferenc.

Xavéri Ferenc teljes írásos hagyatékának⁶⁷ magyarra fordítása mai napig várat magára, ezért a róla alkotott kép töredékes maradt.⁶⁸ Az atya Japánnal kapcsolatos írásai csak kisebb-nagyobb részletekben – a témával, a korszakkal vagy a japán történelemmel foglalkozó művekben – lelhetők fel a honi (szak)-irodalomban.⁶⁹ Fontos tudni, hogy Xavéri leveleinek nagy része beszámoló. Az atya nem törekszik irodalmi stílusra, írásai közben gyakran elkalandozik, majd újra visszatér eredeti témájához. Elbeszéléseiben rengeteg az ismételtes.⁷⁰ Ennek okán a kutatandó anyagot (esetünkben a Japánról szóló részeket) nem egyetlen, folyamatos visszaemlékezésben lelhetjük fel, hanem hosszabb-rövidebb levél-blokkokban.

Fordításaink válogatások: a legérdekesebb társadalom- és diplomáciatörténeti részekre koncentrálnak. Ennek megfelelően kimaradtak belőlük azok a blokkok, amelyek a japán és keresztény vallás részletes összehasonlításával, hitbéli kérdésekkel, illetve teológiai problémákkal foglalkoznak.⁷¹

---

⁶⁷ 108 levél és 29 egyéb dokumentum (instrukciók, rövidebb katekézisek stb.).

⁶⁸ Habár kétségtelen, hogy Loyolai Ignác mellett Xavéri az a jezsuita hittérítő, akinek írásából a legtöbb részlet jelent meg eddig magyarul.

⁶⁹ A híres kagosismai levélből egy rövid részletet közöl Jamadzi, művének 178. oldalán. Sokkal több részletet találunk a Szabó Ferenc és Bartók Tibor szerkesztette műben (138–154.), amely azonban – a szerkesztők bevallása szerint is – elsősorban Xavéri Ferenc lelki útját kívánja bemutatni, nem pedig az atya egyetlen területéről és annak néperől szerzett tapasztalatait. Más magyar nyelvű történelmi és irodalmi művekben csupán egy-egy rövid idézetre bukkanhatunk, s a legtöbb esetben még a forrást (levél, egyéb dokumentumok) sem jelölik a szerzők.

⁷⁰ *Jezsuiták*, 103.

⁷¹ Az atya íásaiban bőven találunk ilyen részeket, hosszabb-rövidebb elmélkedéseket. Ezek közül néhány Japánnal kapcsolatos levélblokk magyar fordítása megtalálható: *Jezsuiták*, 141. 21–22. levélblokk; 142. 24. levélblokk; 147. 5–7. levélblokk; 148. 8. és 13. levélblokk; 149. 14. levélblokk; 150. 18–19. levélblokk; 151. 20., illetve 23–24. levélblokk; 152. 25. levélblokk.

8. Sok információm összegyűlt Japánról, amely sziget Kína közelében. (...) Japánban mindenki pogány és nincsenek mórok, sem zsidók, a nép viszont kíváncsi és vágyik arra, hogy új dolgokat tanulhasson, így Isten és más természetes dolgok indíttatásából elhatároztam, hogy elindulok erre a földre hatalmas belső indíttatással, azon meggyőződéssel, hogy olyan emberek közé jutok, akik számára lehetséges örökölni a [hit] gyümölcsét, amit az életben [mi] a Társaság tagjai [szintűgy] megvalósítunk.

Van három fiatalember a goai Santa Fé kollégiumunkban erről a földről, Japán földjéről, akik az 1548. évben jöttek Malacából, amikor én is megérkeztem [egyikük egy Andzsiró nevű áttért nemes volt, a másik Andzsiró szolgája, Juan de Torres, akit magával hozott Japánból, a harmadik pedig Antonio Kagosimából, Xavier atya szolgálata alá rendelve], s amely fiatalemberek kitűnő információkkal szolgáltak Japán egyes részeiről. De vannak még más, igen erkölcsös és kiváló szellemű emberek, főként Paulo (...), aki nyolc hónap alatt megtanult írni és olvasni valamint portugálul beszélni. (...)

Mindenekelőtt elhatároztam, hogy elmegyek oda [Mijakóba vagy Meakóba],⁷² ahol a királyuk székel, azután pedig ellátogatok az egyetemekre, ahonnan tanulmányaik erednek, hatalmas reménnyel [indulok] a mi Urunk Jézus Krisztusban, aki segít engem. A vallásuk, mondotta Paulo, egy olyan földről érkezett, amit Chengikónak neveznek.⁷³

(...) Írni fogok Japánból, a ti szent jótékonyságotokra, bőséges információkkal ellátva, amelyek beszámolnak majd [a japánok] szokásairól, írásáról és mindazokról a dolgokról, amiket a chengikói nagy egyetemen tanítanak.⁷⁴ (...)

9. Elviszek magammal egy miséző atyát, név szerint Cosme de Torrest, aki itt lépett be társaságunkba (...), valamint a három Japánból érkezett fiatalembert. Elindulunk hát, Isten segédelmével ezen április hónapban, az 1549. évben.⁷⁵

---

⁷² Más helyeken Meakó vagy Meacó: a mai Kiotó.

⁷³ A szóban forgó hely Tendzsiku (India). Innen érkezett a buddhizmus Kínán keresztül Japánba, a hagyomány szerint 552-ben.

⁷⁴ Nagy buddhista iskola a *boncok* (buddhista papok) számára.

⁷⁵ *Cartas y escritos de Francisco Javier* por Félix Zubillaga. <http://www.scribd.com/doc/49539660/cartas-javier> (letöltés: 2013. 01. 25.)

A Jézus Társaságnak Európába

Malacca, 1549. június 22.

2. *Elindultam Indiából Japánba április hónapban két társammal: az egyikük miséző pap [Cosme de Torres], a másik laikus testvér [Juan Fernandez], továbbá három japán kereszteniyyel [Pablo, Juan és Antonio], akik meg lettek keresztelve, miután beavattuk őket a mi Urunk Jézus Krisztus hitének alapismereteibe. (...)*

5. *Az 1549. év májusának végén érkezünk meg Malaccába, két társam, a három japán és jómagam. Megérkezvén ebbe a városba, sok új hír jutott a birtokunkba Japánnal kapcsolatban azoktól a portugál kereskedőktől, akik levelet írtak nekem onnan, s amely levelekben tudatták velem, hogy a japán szigeteknek egyik ura kereszteniyyé akar válni és ennek okán, a követségen keresztül, térítő atyákért folyamodott India kormányzójához, akik kifejthetik számára hitünk lényegét. (...)*

9. *Amikor majd megérkezünk Japánba, el fogunk menni a szigetre, ahol a király székel,⁷⁶ bemutatjuk számára követségünket, amelyet Jézus Krisztus nevében mi képviselünk.⁷⁷*

Az alább következő kagosimai levél Xavéri Ferenc japán missziós tevékenységének legfontosabb dokumentuma. Blokkjai politika-, vallás- és társadalomtörténeti szempontból – talán nem túlzás kijelenteni –, a legérdekesebb ismertetőkkkel bírnak.

A Goában tartózkodó testvéreknek

Kagosima, 1549. november 5.

11. *Így esett, hogy sem a démonok, sem az ördögi protestánsok nem tudták megakadályozni megérkezésünket, s így juttatott el a mi Istenünk ezekre a földekre, amit annyira vágytunk elérni, a mi Asszonyunk napján, az 1549. év augusztusában.⁷⁸ Smivel nem köthettünk ki más japán kikötőben, Kagosimába jöttünk, amely föld Santa Fé-i Paulo testvérünk földje, s ahol mindenki nagy szeretettel fogadott bennünket, úgy a rokonai, mint ahogy mások is.*

---

⁷⁶ Japán történelmi központjai mind egytől-egyig Honsú szigetén voltak.

⁷⁷ Zubillaga, i. m.

⁷⁸ Augusztus 15. Mária (Magyarországon Boldogasszony, avagy Nagyboldogasszony) mennybe vitelének napja.

12. Japánról, tapasztalataimat erről a földről, amely nekünk jutott, átadom nektek [testvérek], hogy tudomásotok legyen [erről az országról]. Először is, az emberek, akikkel eddig kapcsolatba kerültünk, a legjobbak az eddig felfedezett földek népei közül, sőt számomra úgy tűnik, hogy az idegen hitűek között sem lehetne még egy olyan [népet] találni vagy megnyerni magunknak, mint a japán. Ezek az emberek nagyon jó modorúak, általánosságban jók és nem rosszindulatúak, bámulatosan becsületesek, nincs egyetlen más dolog sem, amit többre tartanak a becsületnél, általában szegények, de a szegénységet sem a nemesek,⁷⁹ sem pedig a közrendűek nem tartják szégyennek.

13. Létezik náluk egy olyan dolog, amelyet egyetlen keresztény helyen sem tapasztaltam, de úgy tűnik számomra, hogy náluk ez megvan, s eme dolog a következő: miszerint a nemest – legyen bár mégoly szegény is – a közrendű ember – legyen bár mégoly gazdag is – olyan mély tisztelettel kezeli, mintha az a nemes a leggazdagabb úr lenne. És nincs az a vagyoni, amiért egy szegény nemes, nem-nemes rétegbelivel összeházasodna, bármekkora gazdagságot is adjon az neki, s teszi mindezt azért, mert meggyőződése, hogy [örökre] elveszteni a becsületét, amennyiben összeházasodna egy alacsonyabb rétegbelivel; ily módon [kijelenthetjük], többre tartják a becsületet, mint a gazdagságot. Ezek az emberek hatalmas illemtudással viseltetnek egymás iránt, nagyra értékelik a fegyvert és nagyon bíznak fegyverükben, mindig kardot és tört viselnek,⁸⁰ úgy a nemesek, mint az alacsonyabb rangúak, akik mindannyian tizenégy éves koruktól már kardot és tört hordanak.⁸¹

14. Ezek az emberek nem tűrnek el semmilyen tetteleges sértést, de még a szóbeli becsmérlést sem. A nem-nemesi születésűek hatalmas tiszteletet mutatnak a nemesek iránt. A nemesek büszkélkednek azzal, hogy hűségesen szolgálják a föld urát és mindenben alávetik neki magukat; és úgy tűnik, ennek oka inkább a becsület elvesztésétől, semmint a büntetéstől való félelem, mert meggyőződésük, ha nem így cselekednének, azzal elveszítenék a becsületüket. Ezek az emberek mértéktartóak az étkezésben, viszont korántsem vetik meg az italt;

---

⁷⁹ Xavéri itt a „hidalgo” szót használja, amely szó szerinti fordításban „nemes” jelent. Ez alatt mindenképpen a *busi* (szamuráj) réteget érti.

⁸⁰ A kard és a tört nem más, mint a szamurájok híres fegyverzete a *katana*, az úgynevezett hosszú és rövid kard. A témáról bővebben: Sey Gábor: *Japán kard*. Alexandra Kiadó, Pécs, 1999.

⁸¹ Természetesen az alacsonyabb rangú is csak szamuráj lehetett. Nem-szamuráj rangú (például: paraszti származású ember) esetében a fegyverviselés szóba sem jöhetett. A parasztok fegyverbirtoklását halállal büntették, ahogy szinte minden más törvénytelen cselekedetet is.

rizsbort fogyasztanak, mivel ezen a vidéken nincsenek szőlőföldek. Ők olyan férfiak, akik sohasem játszanak szerencsejátékot, mert ezt nagy becsstelenségnek tartják, mivel szerintük azok, akik szerencsejátékot üznek, megkívánják azt, ami nem az övék, s így akár tolvajokká is válhatnak. Ritkán esküdöznek, de amikor mégis megteszik, megesküdnek a Napra. Az emberek nagy része tud írni és olvasni, amely nagy segítségnek bizonyul abban, hogy igen rövid idő alatt megtanulják az imákat és az Úristen tanait. Nekik csak egy feleségük van. Ez egy olyan föld, ahol kevés [a rabló és] a tolvaj, s ha fellelik azokat, akiket [rablónak vagy] tolvajnak vélnek, megbüntetik, méghozzá úgy, hogy egyet sem hagynak életben közülük, mert végtelenül gyűlölik a lopás [és rablás] büntetést. Ezek az emberek nagyon jóindulatúak, közösségiek és tudásra áhítozók.

15. Nagy örömmel hallgatják az Isten tanait, s főleg akkor örvendenek, amikor meg is értik azokat. Ahány föld megismeréséből csak kijutott nekem eddigi életemben – úgy a keresztény földekből, mint a nem keresztényekből –, soha nem láttam még ilyen embereket, akik ennyire becsületesek, távol a lopás bűnétől. Nem bálványozzák az aljas embereket, többségük hisz az ősök tisztelésében, akik – amennyire azt sikerült megértenem – a filozófusok bölcsességével éltek. Ezek közül sokan a Napot imádják, mások a Holdat. (...)

16. Kevesebb bünt talállok a világiakban és sokkal több az igazság által vezérelt kötelezettségtudatot, mint azokban, akikre papjaikként tekintenek, s akiket ők boncnak neveznek, s akik hajlamosak olyan bűnökre, ami még a természetet is elborzasztja, s akik e bűnököt nyíltan elkövetik, azokat egy pillanatra sem tagadják. Mindez pedig annyira nyilvános és mindenki által tetten érhető, úgy a férfiak, mint a nők, gyermekek és felnőttek által, s annyira megszokottá vált, hogy már meg sem lepődnek mindezen, sőt, még csak el sem borzasztja őket. (...)

18. Két dolog van, amin igencsak elcsodálkoztam ezen a földön. Az első látni azt, hogy milyen könnyedén tekintenek a nagy és förtelmes bűnökre. Ennek oka pedig abban van, hogy már az ősök is ezekben [a bűnökben] éltek életüket, amely ősök pedig követendő példaként állnak a jelen embere előtt. (...) ⁸² A második látni azt, hogy bár a világi emberek mennyivel jobb életvitelükben, mint a boncnok, mégis mekkora becsben tartják papjaikat, amely [megbecsülés] szemmel látható és egyben csodálatra méltó. Sok egyéb hiba is felró-

---

⁸² Példának okáért álljon itt a hiányzó rész: „Lássuk hát, hogy a folyamatos elmerülés a bűnben, amely a természet ellen munkál, lezülleszti az emberi természetet, csakúgy, ahogy a folytonos nemtörődomség, a tökéletlenségben való elmerülés rombolja, s [végül] megsemmisíti a tökéletességet.”

ható még ezeknek a boncoknak és sok esetben a legokosabbak egyben a legnagyobb vétkesek is.

19. (...) Mindenki – úgy a világi ember, mint a bonc – örvend jelenlétünknek és a lehető legteljesebben elcsodálkozik azt látván, hogy olyan messzi földről jöttünk, mint amilyen messze fekszik Japántól Portugália, amely több mint hatezer spanyol mérföld,⁸³ csak azért, hogy Isten dolgairól beszéljünk. Mint ahogy azon is elcsodálkoznak, hogy [hitünk szerint] az emberek hogyan tudják megmenteni a lelküket, a mi Urunk Jézus Krisztusban.⁸⁴

Rendíthetetlen hitéből táplálkozó küldetéstudata 1552-ben Kínába irányítja Xavérit. A „Középső Birodalom” azonban nem nyitja meg előtte kapuit. Az atya megbetegszik és december 3-án, a Kantonnal szemközi San Csao szigeten utoléri a halál. Életműve örökké emlékezetes marad.⁸⁵

---

⁸³ 1 spanyol mérföld = 5500 m.

⁸⁴ Zubillaga, i. m.

⁸⁵ „Japán misszionáriusát” V. Pál boldoggá, XV. Gergely 1622-ben szentté avatta. XIV. Benedek 1748-ban India és az egész Távol-Kelet védőszentjévé tette. 1927-ben XI. Pius a földkerekség minden misszióját oltalmába ajánlotta, s ezzel San Francisco Javier atya, jezsuita hittérítő a mindenkori misszionáló egyház védőszentjévé vált.